

INTERPELLASJON FRA REPRESENTANTEN INGER LISE GJØRV TIL
STATSMINISTEREN I STORTINGET TORSDAG 9. FEBRUAR 1984
KL. 1000

"Regjeringen har ved en rekke anledninger understreket betydningen av en større åpenhet i sikkerhetspolitikken. "Nedgraderingsutvalget" kom i sin innstilling (NOU 1980:51) med en rekke forslag som ville bedre mulighetene for offentlig innsyn i slike spørsmål. I kongelig resolusjon av 14. mai 1982 er disse forslag i liten grad fulgt opp.

Hvilke planer har nå Regjeringen for å forbedre regelverket med sikte på å minske unødig hemmelighold?"

Svar:

Regjeringen legger stor vekt på å vise størst mulig grad av åpenhet i forvaltningen. Også i spørsmål hvor hensynet til rikets sikkerhet setter grenser for hva som kan offentliggjøres, må man passe på ikke å hemmeligholde mer enn nødvendig.

I overensstemmelse med denne holdning har Regjeringen også lagt til grunn større åpenhet om forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål enn det som tidligere har vært vanlig.

La meg som eksempler på dette henvide til Regjeringens holdning ved behandlingen av bevilgninger til forberedelsene i forbindelse med NATO's dobbeltvedtak om atomvåpen i Europa, og til nedgraderingen og offentliggjørelsen av COB-avtalen.

Jeg vil videre peke på at Regjeringen har lagt forholdene bedre til rette for dem som søker opplysninger som hittil har vært graderte.

Det kan også være naturlig å minne om den åpenhet om overvåkingspolitiets arbeid som er vist i den senere tid.

I forbindelse med det konkrete spørsmål som representanten Gjørsv tar opp, vil jeg hevde at de endringer som ble foretatt i Sikkerhetsinstruksen og Beskyttelsesinstruksen ved kgl. res. av 14. mai 1982 etter Regjeringens mening er oppfølging av hensikten bak det såkalte Nedgraderingsutvalgets innstilling.

I de nye reglene er det uttrykkelig slått fast at det nøye må påses at dokumenter ikke graderes i større utstrekning enn strengt påkrevet, og at det ikke gis høyere gradering enn nødvendig. Det synes å være bred enighet om denne målsetting. Men Regjeringen har funnet enkelte av utvalgets konkrete forslag lite hensiktsmessige, dels av sikkerhetsmessige grunner og dels fordi de ville kreve uforholdsmessig meget arbeid.

I stedet for forslaget om innføring av automatiske nedgraderingsfrister, blir det således nå lagt til grunn

at hensynet til rikets sikkerhet eller andre nasjonale interesser tilsier at graderings- og nedgraderingsspørsmålet bør vurderes i hvert enkelt tilfelle. Nedgraderingsutvalget foreslo forøvrig så mange unntak fra de automatisk virkende nedgraderingsregler at betydningen av dem ville bli betydelig svekket. Forslaget innebar også et forholdsvis omfattende og komplisert regelsett som ville kreve en betydelig innsats av personell.

Regjeringen fant det således ikke mulig - uten betydelig innsats av personell - å gjennomføre et generelt krav om gjennomgang av alle graderte dokumenter med jevne mellomrom. De nye regler har derfor i stedet bestemmelser om at graderingen av et dokument skal revurderes når det bes om innsyn i dokumentet, når dokumentet ellers er til behandling i forbindelse med en bestemt sak, eller når det for øvrig foreligger spesielle grunner til å revurdere graderingen.

De nye regler inneholder også en bestemmelse om at når et dokument graderes, skal det samtidig vurderes om graderingen kan falle bort fra et bestemt tidspunkt eller ved inntreden av en bestemt begivenhet. Det skal også vurderes om graderingen kan begrenses til deler av dokumentet. Etter Regjeringens mening vil man på denne måte i meget stor utstrekning kunne oppnå det samme som Nedgraderingsutvalget siktet mot - større imøtekommenhet overfor søknader om innsyn - men med betydelig mindre innsats av personell.

Nedgraderingsutvalget foreslo også å opprette egne etatsutvalg - og et overordnet nedgraderingsråd - til å følge praksis og kontrollere at regelverket blir fulgt. Dette ville etter Regjeringens syn også føre til en omstendelig saksbehandling og kreve en betydelig innsats av personell. De nye regler pålegger i stedet Forsvarssjefen å påse at nedgraderingsarbeidet etter Sikkerhetsinstruksen utføres etter forutsetningene. Dette skal skje i forbindelse med de sikkerhetsinspeksjoner som regelmessig likevel foretas, og det skal samtidig gis råd om gradering av dokumenter. Det vil bli lagt vekt på dette arbeidet. De erfaringer vi vil få gjennom denne tilsynsvirksomhet vil være av vesentlig betydning for vurderingen av hvorledes reglene virker.

Ved Regjeringens sluttbehandling tok en også hensyn til noen av de innvendinger mot utvalgets forslag som kom etter at innstillingen hadde vært til høring, blant annet fra Forsvarssjefen. Han er som kjent pålagt ansvaret for koordinering og kontroll av den forebyggende sikkerhetstjeneste i statsforvaltningen. Forsvarssjefen mente at det hverken er behov for eller hensiktsmessig å operere med automatiske nedgraderingsfrister. Han mente også at de tildels kompliserte prosedyrer som Nedgraderingsutvalget foreslår ville innebære at en meget lang rekke saker skal behandles av etatsutvalgene og eventuelt også Nedgraderingsrådet. Dette vil, sier Forsvarssjefen, kreve en meget betydelig papirsirkulasjon og merarbeid for alle parter.

Det kan også være grunn til å minne om at Nedgraderingsutvalgets forslag i stor utstrekning bygget på de regler som da gjaldt i Amerikas Forente Stater. Før Regjeringen sluttbehandlet utvalgets innstilling ble imidlertid det amerikanske regelverket endret på vesentlige punkter. De tidligere amerikanske regler om automatisk nedgradering etter bestemte tidsfrister ble opphevet. Samtidig opphevet man de tidligere krav om systematisk og obligatorisk gjennomgang av alle graderte dokumenter med sikte på nedgradering.

Det følges ellers noe forskjellige regler og praksis for gradering og nedgradering i de land som Norge har et nært forsvars- eller utenrikspolitisk samarbeid med, men ingen av disse land har noen automatisk virkende nedgraderingsregel. Den omstendighet at dokumentet frigis i ett av våre samarbeidsland, vil imidlertid være et moment som kan tilsi at tilsvarende dokumenter også frigis i Norge.

Som også Nedgraderingsutvalget fremholdt i sin innstilling, vil det ved avgjørelsen av om et dokument skal holdes hemmelig måtte utøves et skjønn. Ved utøvelsen av dette skjønn vil den generelle grunnholdning til større åpenhet i forvaltningen være av betydning. Regjeringen har gjennom de nye regler søkt å få frem betydningen av denne grunnholdning til problemene.

I et rundskriv til departementene er det også understreket at det bør vises større åpenhet i forvaltningen. Det er videre påpekt at det enkelte departement

bør vurdere om det innenfor dets fagområde er grunn til å følge opp de anvisninger som Nedgraderingsutvalget har gitt om offentliggjøring av nedgradert materiale. I Forsvarsdepartementet er det nå stillet til disposisjon en embetsmann med særoppdrag å forestå arbeidet med nedgradering av Forsvarsdepartementets eldre arkivmateriale.

Regjeringen vil nøye følge praktiseringen av de nye regler, og antar at disse bør få virke noen tid før man på ny vurderer endringer i regelverket.

Regjeringen vil fortsatt arbeide for størst mulig åpenhet i spørsmål knyttet til forsvars- og sikkerhetspolitikken. Men samtidig er det åpenbart at hensynet til vår nasjonale sikkerhet setter klare grenser for hva som kan og bør offentliggjøres.

Regjeringen blir fra tid til annen kritisert for å gå inn for en selektiv åpenhet. Det ligger i sakens natur at åpenhet om forsvars- og sikkerhetsspørsmål må være selektiv i den forstand at den ikke kan gjelde alle saker. Men det er selvfølgelig ikke grunnlag for å antyde at Regjeringen begrenser åpenheten til de tilfeller hvor det er politisk hensiktsmessig. I spørsmål om gradering og nedgradering - hemmelighet og åpenhet - vil Regjeringen fortsatt følge rent saklige kriterier.